

267

atque sol, ad vitiositatem et oculis prossilunt; ipsi magni sint in mortore, atque intimo igne cruciantur. Dei enim zelo nimur et liqueficiunt anime sanctae, et velut in equo lesto descendunt, cum perire illos videant et divinis bonis spoliari, quos Deus Evangelii lumine collocatur, et amanissime invitat ad sempiternam felicitatem: et libenter quidvis paterebunt, non miseri in calamitosissimam pestem et salutis perniciem corrumpent. Cum Deus Noc diceret homini innocentissimi, et ita quem oculos benevolentiae sue consercerat: *Ego disperdam eos cum terra*, Genes. 6, 15, sanctus Chrysostomus istum perditum mundi instauratoem, tametsi virtutum omnium praesidio septum, exhortans tamen in formidabili Numinis oraculo, et proprie immenso animi dolore illud audivisse. Justi enim, quos zelus et divini honoris amor salutisque mortalium inflamat, pro aliorum, inquit, salute ferre queilibet eligerent, et mirum quantum solliciti sunt. Et certi Apostoli docet a Christo, et quod deinde eorum vitam et pietatem secuti sunt, tum dictis suis tum facinoribus ostenderent, hujus zeli proprium esse devorari, et comedri, et tabescere, et irasci, dolere, examinari. Vide quicquid in Expositione Patrum Gracorum in Psalmis, ad Psalmi 68 vers. 10, notavimus.

VERS. 31.—VERSA EST IN LUCTUM CITHARA MEA, ET ORGANUM (^f) NEC IN VOCEM PLENTEN. Proverbialis est sententia, quia magis significatur rerum conversio.

(1) Septuaginta: *Psalmas*, quasi dicat: Laetus canebam, menses fleo et queror. Prosper agebam, sed nunc miser sum et infelix. (Menochius.)

VERSA EST IN LUCTUM CITHARA MEA, id est, luctitia mea. Pulsatio citharae, i. e. hilariata; meton. adjumentum.

ET ORGANUM MEUM. ^{בָּבֶל} et lyra mea. Est gomus organi nolis ignoratum, ab amore vel luso sic dictum.

IN VOCEM PLENTEN, ^{בְּבָבֶל} hebreum, in fluctu, q. d.: Quae ante ad hilariatum comparata sunt, ut musicas, ea potius luctum mihi carent. Intempestiva est in luctu

CAPUT XXXI.

1. Peppig fidelis cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.

2. Quam enim partem habebet in me Deus desuper, et harditatem Omnipotens de excelsis?

3. Numquid non perdito est iniquo, et alienatio operantibus injustitiam?

4. Nonne ipse considerat vias meas, et cunctos gressus meos dinumerat?

5. Si ambulavi in vanitate, et festinavit in domo plus meus:

6. Appendat me in statera justa, et sciatis Deus similitudinem meam.

7. Si declinavit grensus meus de via, et si secutum est oculus meos cor meum, et si manibus meis adhesit macula;

8. Seram, et aliis comedat; et progenies mea eradicetur.

9. Si deceptio est cor meum super muliere, et si

An autem Jobus usus fuerit cithara et organo sicut David, vel domi haberet symphoniacos pueros, quorum numeroso cantio laxaret animum, et ad colestim rerum contemplationem excitaret spiritum, incertum est. Hoc tamen certum, in cithara et organo feliciter significari fortunam et hilare animum; in voce autem fluctum et lugubri soni infelicem et arrosum sortem, et anxius animum, et mortore contractum. Quare captivi Babylonii cum nihil sibi in alieno solo jucundum promitterent, morentes animis ad diffuentes lacrymas ad Babyloniam fluente in salicibus organa sua suspenderunt. Id quod ad custodiam castitatis referens Methodius, organa, inquit, vocant habitacula sua, que suspenderunt a funibus castitatis, ut tangant laqueas, ne rursus objecta in intemperante lacu volenteant. Hec enim castorum principes cura et contumus opus, sese a terrâ disjungere, attollerent mentem et cogitationem in colum, beato suspendi esse elevatos, nec permettere ut animus et ipsa membra, quae organa sunt spiritus sancti, ullâ contagione polluantur. In salicibus autem suspenduntur, dum omnem speciem in honesti motu refugiant, coercent corporis sensus, et nimiam organa libertatem comprimit. Denique flent super flumina Babylonis, dum Sionis recordantur, et deplorant hujus vite miseriam et continuam calamitatem, in quam semper dolor et furor sunt hostes omni ratione metuendi, qui insidias pudicite molantur: contra quos quoniam Job sese armaverit defensorique, audies sequentis capituli versus prima ac sequentibus.

musica. Omnis mea letitia, cuius signa sunt instrumenta musica, in mortore et animi auxiliante versata est.

Septuaginta ^{בָּבֶל} reddunt ^{זָבַד}. Instrumentum est musicum, a jucundo et amabilem sonu sic dictum; nam verbum ^{בָּבֶל} amoris jucunditatem et soavitatem denotat. (Lud. Cappellus.)

CHAPITRE XXXI.

1. Cor j' ai toujours eu si peur d'offenser mon Dieu, que j'ai fait un accord avec mes yeux, pour ne penser pas seulement à regarder une vierge;

2. Parce que j'édisois en moi-même: Si j'en usais autrement, et si je m'abandonnais à l'imprécation, quelle unité Dieu, qui est la pureté même, aurait-il avec moi? et quelle partie le Tout-Puissant me donnerait-il à son éčeance héritage?

3. Dieu ne perdra-t-il pas les méchants? et ne rejettera-t-il pas celui qui commet l'injustice?

4. Ne considère-t-il pas mes voies? et ne compte-t-il pas toutes mes démarches?

5. Si donc j'ai marché dans la vanité et le mensonge, et si mes pieds se sont hâtés pour dresser des pieges aux autres, le Seigneur ne le connaîtra-t-il pas, et n'en prendra-t-il pas la vengeance?

6. Mais que Dieu pèse mes actions dans une balance juste, et que l'il connaisse la dureté et la simplicité de mon cœur.

7. On l'examine si mes pas se sont détournés de la voie de ses commandements, si mon cœur a suivi l'atracrâ de mes yeux, et si quelque souillure s'est attachée à mes mains.

8. S'il trouve que cela soit ainsi, je neux bien qu'il me punisse. Que je sème, et qu'un autre mange ce que j'aurai seme; et que ma race soit retranchée de la terre jusqu'à la racine.

9. Si l'égarement d'une femme a séduit mon cœur,

ad ostium amici mei insidiatus sum:

10. Scortum alterius sit uxor mea, et super illam incurrevunt alii.

11. Hoc enim nefas est; et iniurias maximas.

12. Ignis est usque ad perditionem devorans, et omnia eradicanus genima.

13. Si contempsi subire judicium cum servo meo et arcilla mea, cum disceparent adversum me.

14. Quid enim faciam cum surrexerit ad judicandum Deus?

15. Numquid non in utero fecit me qui et illum operatus est; et formatum me in vulva eius?

16. Si negavi, quod volebant pauperibus, et oculos viduae expectare feci;

17. Si comedi buccellam meam solus, et non comedidi pupillus ex eâ;

18. Quia ab infantiâ meâ crevit mecum miserationis et de misericordia matris meae egressa est mecum;

19. Si despexi percutiem, eo quod non habuerit indumentum, et absco operimento pauporem;

20. Si non benedixerunt mihi latera ejus, et de veliteribus oviuum mearum calcabitu est;

21. Si levavi super populum manum meam, etiam cum viderem me in portâ superiori;

22. Humerus meus à juncturâ sutâ cadat, et brachium meum cum suis ossibus confringatur.

23. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, et pondus ejus ferre non potui;

24. Si putavi aurum robur meum, et obrizo dixi: Fiducia mea;

25. Si letatus sum super multis divitias meis, et quia plura repperit manus mea;

26. Si vidi solem cum fulgeret, et lunam incenditem clarè;

27. Et letatum est in abscondito cor meum, et osculatus sum manum meam ore meo;

28. Quid est iniurias maximas, et negotio contra Deum afflissimum;

29. Si gavisus sum ad ruinam ejus qui me oderat, et exultavi quod invenisset eum malum.

30. Non enim dedi ad peccatum guttur meum, ut expeterem maleficem animam meam.

31. Si non dixerunt viri tabernacula mei: Quis det de carnis ejus ut saturetur?

32. Si quis det me ad mortem,

et si j'ai dressé des embûches à la porte de mon ami, pour le déshonorer en son absence;

33. Que ma femme soit déshonorée par un autre, et qu'elle soit exposée à une prostitution honteuse.

34. Car l'adultère est un crime énorme, et une très-grande iniurie, que les juges doivent punir avec la dernière sévérité.

35. C'est un feu qui dévore jusqu'à une perte entière, qui extermine jusqu'au moindre rejetons, et qui continue jusqu'à l'âge.

36. Si j'ai dédaigné d'entrer en jugement avec mon serviteur et avec ma servante, lorsqu'ils disputaient contre moi; et si j'ai refusé de leur rendre justice, ce sera aussi un très-grand malheur pour moi.

37. Car que ferai-je, quand Dieu se levera pour me juger? et lorsqu'il me demandera compte de ma vie, que lui répondrai-je, pour me justifier?

38. Celui qui me crée dans le sein de ma mère, n'a-t-il pas aussi créé celle qui m'est mort? et n'est-ce pas le même Dieu qui nous a formés tous deux?

39. Si donc j'ai refusé aux pauvres ce qu'ils voulaient pour soulager leur misère, et si j'ai fait attendre les yeux de la veuve sans lui rien donner:

40. Si j'ai mangé seul mon pain, et si l'orphelin n'en a pas aussi mangé avec moi, comment oserai-je paraître devant Dieu, qui est leur père comme le mien? Mais mon cœur a été bien éloigné de cette dureté.

41. Car la compassion est crue avec moi dès mon enfance; et elle est sortie avec moi du sein de ma mère.

42. Si j'ai négligé de secourir celui qui, n'ayant point d'habitat, mourrait de froid, et le pauvre qui était sans vêtement;

43. Si les membres de son corps ne m'ont pas bénis, lorsqu'ils ont été échafaudés par les toisons de mes brebis, dont je l'ai revêtu;

44. Si j'ai levé la main sur le pupille, lors même que je me voyais le plus fort dans l'assembly des juges, et que je pouvais l'opprimer impunément;

45. Je consens, non seulement que la main coupable perisse, mais que mon épaulé entière tombe, étant dénué de sa jouure, et que mon bras se brise avec tous mes os. Mais j'ai été très-éloigné de commettre ces violences et ces injustices.

46. Car j'ai toujours craint Dieu, comme des flots qui me voyaient le plus fort dans l'assembly des juges, et que je pouvais l'opprimer impunément;

47. Si j'ai mis ma joie dans mes grandes richesses et dans les grands biens que j'ai amassés par mon travail;

48. Si j'ai regardé le soleil dans son plus grand éclat, pour l'adorer comme un Dieu; et si j'ai rendu le même honneur à la lune, lorsqu'elle était la plus claire;

49. Si mon cœur alors a ressenti une secrète joie, comme s'il avait reconnaît dans ces astres quelque chose de divin; et si j'ai porté ma main à ma bouche pour la baisser en leur honneur;

50. Ce qui est le contraire de l'iniquité, et un renoncement du Dieu Très-Haut;

51. Si je me suis réjoui de la ruine de celui qui me haïssait; si j'ai été ravi de ce qu'il était tombé dans quelque mal; si j'ai commis quelqu'un de ces crimes, il est juste que je sois châtié. Mais j'en ai été très-éloigné:

52. Car je n'ai point abandonné ma langue au péché, pour faire des imprécations contre celui qui ne m'aimait pas.

53. Si les gens de ma maison, dans l'affection qu'ils avaient pour moi, n'ont pas dit, en parlant de mon ennemi: Qui nous donnera de sa chair, afin que nous en soyons rassasiés, et que nous venions ainsi l'injurier qu'il a faite à notre mère? mais bien loin de profiter de cette disposition de mes domestiques, pour nuire à personne, mon plaisir était de faire du bien à tout le monde.

32. Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatari patuit.

33. Si abscondi quasi homo peccatum meum, et celavi in sinu meo iniquitatem meam :

34. Si expavi ad multitudinem nimiam, et despectio propinquorum terruit me : et non magis tacui, nec egressus sum ostium.

35. Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens; et librum scribat ipse qui judicat,

36. Ut in humero meo portem illum, et circumdem illum quasi coronam mihi?

37. Per singulos gradus meos promuntibeo illum, et quasi principi offeram eum.

38. Si adversum me terra mea clamat, et cum ipsa sculci ejus deflent :

39. Si fructus ejus comedti absque pecunia, et animam agricolarum ejus affixi :

40. Pro frumento oriatur mihi tribulus, et pro hordeo spina.

(Finita sunt verba Job.)

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — *PEPIGI FEDUS CUM OCULIS MEIS, UT NE COGITAREM QUIDEM DE VIRGINI*⁽¹⁾. Jobus hic de oculis suis

(1) Pergit Jobus, et tertiam partem aggrediunt orationes, quam capite 29 cooperat. Descriptio felici eo statu, qui prasentem calamitatem precessit, conditionem suam post lapsum dellevit capite 50; tum hoc capite 51 sub amicorum oculos exhibet mores suos in prosperis rebus irreprehensibilis : adeo ut omnisi, quan late patet, ejus oratio intra brevem hanc argumenti complexionem colligi possit: Vix in eo rerum statu, quo felicior nullus inter homines est; ex culmine hujus felicitatis decidi, in statu quo tristior et miserior nullus est. Inter has vires irreprehensibilem hincusque et incutipata vitam servavi. Alians igitur ob causam, quam in penam criminum Deum me cruciavit.

Vitan suam justi recte faciem demonstravimus, laudabiles actiones suas longa serie deducit. Porro has laudes à vtro sancto non ambitio et superbia, sed iusta necessitas defensione expressit, ita ferme ut deinde Apostolus, cum de se ipso cum laude sermonem habere coactus est. Ista pariter ratio, quā Jobus res à se bene et laudabiliter gestas promit, satis demonstrat alit ejus animo insedissim illam Evangelii sententiam : *Postquam haec omnia feceritis, dicite: Servi innotiles sumus; quod debuimus facere, fecimus*.

Elogii sui exordium facil narrans se pepigisse fidus cum oculis suis, ne vel semel virginem aspicerent, ne forte rei periculoso aspectus pravi desiderier igniculos noxiaskus flammas in animo excaret. Hebreus ad litteram : *Pepigi fedus cum oculis meis; et cur cogitabo de virginie? Verba hec jungi possunt cum capite precedenti in hanc sententiam : Devem in*

32. *En effet, l'étranger n'est point demeuré déchors; ma porte a toujours été ouverte au voyageur.*

33. *Si j'ai tenu mon péché secret, comme les hommes font d'ordinaire, et si j'ai caché dans mon sein mon iniquité, voulant passer pour innocent, quoique je fusse coupable;*

34. *Si la grande multitude des méchants m'a épouvanté, et m'a empêché de faire le bien et de rendre la justice; ou si j'ai été effrayé par le mépris de mes proches; et si, au lieu de chercher à m'en venger, je ne suis pas au contraire demeuré dans le silence sans sortir de la porte de ma maison, pour me plaindre de leurs insultes, ou pour les repousser. Je n'ai commis aucune de ces fautes; et cependant Dieu m'accuse de mare.*

35. *Qui me donnera donc une personne qui m'entende, et qui juge si je me suis altiris par mes péchés, que vous me présentez? ou qui me conduira devant Dieu, ainsi que le Tout-Puissant écoute ce que je désire de lui représenter pour me justifier des crimes dont vous m'accusez; et que celui qui juge justement, écrive lui-même dans un livre les raisons que nous avons dites de part et d'autre;*

36. *Afin que je porte ce livre sur mon épaule, exposé à la vue de tout le monde, et que je le mette autour de ma tête comme une couronne?*

37. *A chaque fois que je ferai, j'en prononcerai les paroles à quiconque voudra les écouter; et je le présenterai à quiconque voudra le lire, comme à mon prince, et je m'en rapporterai à lui comme à mon juge.*

38. *J'y ajournerai seulement cette nouvelle preuve de mon innocence: Que si la terre que je possède crie contre moi, comme la possédaient injustement; et si les sillons pleurent avec elle mon injuste usurpation;*

39. *Si j'en ai mangé les fruits, sans donner d'argent pour les payer; et si j'ai allié le cœur de ceux qui l'ont cultivée, en retenant le prix de leur travail;*

40. *Je souhaiterai qu'elle produise pour moi des roncins au lieu de froment, et des épines au lieu d'orge.*

(Fin des paroles de Job).

32. *En effet, l'étranger n'est point demeuré déchors; ma porte a toujours été ouverte au voyageur.*

33. *Si j'ai tenu mon péché secret, comme les hommes font d'ordinaire, et si j'ai caché dans mon sein mon iniquité, voulant passer pour innocent, quoique je fusse coupable;*

34. *Si la grande multitude des méchants m'a épouvanté, et m'a empêché de faire le bien et de rendre la justice; ou si j'ai été effrayé par le mépris de mes proches; et si, au lieu de chercher à m'en venger, je ne suis pas au contraire demeuré dans le silence sans sortir de la porte de ma maison, pour me plaindre de leurs insultes, ou pour les repousser. Je n'ai commis aucune de ces fautes; et cependant Dieu m'accuse de mare.*

35. *Qui me donnera donc une personne qui m'entende, et qui juge si je me suis altiris par mes péchés, que vous me présentez? ou qui me conduira devant Dieu, ainsi que le Tout-Puissant écoute ce que je désire de lui représenter pour me justifier des crimes dont vous m'accusez; et que celui qui juge justement, écrive lui-même dans un livre les raisons que nous avons dites de part et d'autre;*

36. *Afin que je porte ce livre sur mon épaule, exposé à la vue de tout le monde, et que je le mette autour de ma tête comme une couronne?*

37. *A chaque fois que je ferai, j'en prononcerai les paroles à quiconque voudra les écouter; et je le présenterai à quiconque voudra le lire, comme à mon prince, et je m'en rapporterai à lui comme à mon juge.*

38. *J'y ajournerai seulement cette nouvelle preuve de mon innocence: Que si la terre que je possède crie contre moi, comme la possédaient injustement; et si les sillons pleurent avec elle mon injuste usurpation;*

39. *Si j'en ai mangé les fruits, sans donner d'argent pour les payer; et si j'ai allié le cœur de ceux qui l'ont cultivée, en retenant le prix de leur travail;*

40. *Je souhaiterai qu'elle produise pour moi des roncins au lieu de froment, et des épines au lieu d'orge.*

(Fin des paroles de Job).

COMMENTARIUM. CAPUT XXXI.

sitatem domissel, unde erumpit impudicitia; ita visor pactus est, et hanc legem sibi sanctissimum et regnum subvenire salutaris atque praestantius, Senec. Epist.

*Melius vigilare sit ante,
Quā docui ratione, carereque ne inlecebras.
Nam intare plugas, in amores ne lacunam,
Non ita difficile est, quam captum retinens ipsos
Exire, et validos Veneris perfruere nosdos.*

(Lucret.)

Ut ne cogitarem, etc. *תְּאַבְּדֵנִי בְּשָׁמֶן—אֲבָדֵנִי בְּשָׁמֶן*, qd. st quid consideras virginem? vel, in amorem ne inlecebras? Considerabam in virginem quod erat in eam spectandum, mundum et honestatem. Et quid quis formam esset contemplatus? Quomodo igitur (vel, et quid) animum adversarem ad, etc.? I.e., insidias esset pudicitia virginis? Nam car cogitatione de virginē subcorrumpenda; et quid spectarem, etc.? Nihil causa erat. *Venustas vanitas est, etc. Proverbior. cap. 51, vers. 30. Quare contemplarer, etc., nempe scorandi causi ut Math. 5, 28. Non negat omnime visionem, nempe fortitum, sed quae in vultu eius heret, et sic concupiscentiam excitat. תְּאַבְּדֵנִי בְּשָׁמֶן, deliberare de aiquo, cogitabundum esse, spectare curiosē diligenter. Porro, nec virgines aspercent, unde gratius fit ad nuptias, nudum alias mulieres, nudum nuptias. Ex hoc loco constat Jobum melius intellexisse Legem quam Paraisos tempore Christi; v.g., novisse eum, vetitum non tantum carne, sed et corde et oculis mochari.*

(Synopsis.)

Ce chapitre est la continuation du précédent; mais il est plus clair, et il paraît ne renfermer ni figure ni prophétie. Il a néanmoins un rapport secret à Jésus-Christ, dont il renferme la doctrine la plus pure et la morale la plus exacte; car les préceptes de l'Évangile les plus sublimes sont ici rapportés à peu près comme dans le Sermon sur la Montagne; et il était digne en effet de la divine Providence que Job, qui l'avait choisi pour nous annoncer les mystères de Jésus-Christ, et pour les représenter dans sa personne, fut encore le précurseur de la perfection évangélique, et la justitia per sa conduite.

Nous verrons par les derniers versets de ce chapitre, qui sont plus difficiles que les autres, que Jésus-Christ étaera par sa présence celle de Job, que ce sera lui qui terminera son discours, et que celui qui y est précisé en tant de manières, se rendra plus visible que son prophète.

Il est évident dès lors que dans les choses mêmes qui conviennent à Job, Jésus-Christ y a plus de part que lui. Mais comme elles ont un sens immédiat très-naturel et très-évident, nous nous en contenterons, jusqu'à ce que le prophète se cache sous des expressions qui déconviennent celui qui le fait parler. (Duguet.)

J'ai fait un accord avec mes yeux, pour ne penser pas seulement à une vierge. — Job continue à faire voir à ses amis qu'il commentait une forte grande injustice en attribuant la cause de son affliction à ses crimes: et il le fait voir par la plus secrete disposition de son cœur, qui le portait à veiller sans cesse sur son pour se refuser jusques aux moindres regards qui auraient pu lui causer quelque mauvaise pensée. J'ai fait, disait-il, un pacte avec mes yeux, c'est-à-dire, j'ai fait une forte résolution de ne leur point accorder la liberté de regarder une vierge, beaucoup moins une femme qui soit mariée, de peur que de ce regard il ne m'en vint une pensée contre mon devoir et la pureté. Et j'ai fait ce pacte, non seulement depuis mon affliction, puisque l'état où je suis ne me permet point de penser à autre chose qu'à ma douleur, mais dès le temps de ma plus grande prospérité, où j'étais plus obligé de veiller sur moi pour me défendre de l'attrait impur des sens. Pour conserver l'amour dans sa pureté, dit saint Grégoire, il faut réprimer les regards lascifs des yeux, entraînant aisément le cœur dans le crime. Car

Eve n'aurait point touché au fruit défendu, si elle ne l'avait auparavant regardé d'un œil inconsidéré.

C'est pourquoi, pour conserver le cœur pur, il faut veiller sur la garde de ses sens; car quelque vigeur et qu'il l'ait, si ses sens qui sont charnels et qui l'obéissent sans cesse, ne sont réprimés, ils l'assainissent infâimement dans le désordre.

(Sacy.)

Eosdem etiam Nennius, in Dionysiacis lib. 5, venusti nominat *expugnae*, *exaudire*, *praecones tacitos*, sine voce clamosos, qui dum silent, loquuntur, qui, feras eminentes, intimum tamen animum patefacant, quibus veluti apertis carceribus abducit animi affectiones in aperientur, sequi in communi huce ostentent. In his moror, in his gaudium, in illis hanc et indomita cupiditas, in his vena et illud exultat, in his quoque modestia mentis exiguntur. Quo vel solo nomine habendam eorum imprimitur et diligenter curam esse constaret. Quid quid oculi sunt *fenestra animorum*, ut eos appellat P. Gregorius, hom. 6 in Evangelio, Pontifex vero magnus, qui tropicis virtutum insignibus Capitolium exornavit; per quas fenestras non mors una, sed multe mortes introvent; parvum, declarat, quam in illo moderantis sunt, et diligentes atque in omeam partem intenti esse debeatn? Nysesius Gregorius, non virtute minus quam eloquentia nobilis, cum, serm. 5 de Oratione attulisset illud Ieremia effatum, cap. 9, 21: *Mors intrat per fenestras*, quas interpretatur corporis sensus: « Verè, inquit, *sep̄t̄ oculus nō dicitur obd̄r̄t̄ oculūs*, *m̄lt̄ m̄rt̄b̄s* *intrōc̄ndi aditum pr̄bet̄*. » Videt irascitum, et zemelatum; commoda fortuna utem, et invictus; superbum, et odit; suavitate oris venustam, et concupiscentiam.

Itaque hoc mihi dignissimum videtur propheticis illis fontibus lacrymarum, quod in his partibus humani corporis tam pretiosum et tam charis malus deuersor armamentarium sum posuit ac acropolim animi quondam et misericordie crudelissime dolendum. Nam ut leonum vis omnis constat in oculis, auctore Plinio, lib. 8, cap. 16, sic ille, ut et à D. Petro numeratur, leo rugiens vim malitiae omnem immittit in oculos, ut nefariorum cupiditatem infamet in illis qui prompti sunt ad vita, ut amore, ut avaritiam, ut invidiam exsuscitent, ut exteriores animi pestes, quae per oculos in penetrale cordis ingreduntur. Per has portas impius ille prodo in castellum innocueptum primum seclusus, mortem, regreditinem et omne genus calamitatis inexit. Vnde enim magna hominum patres Eva lignum vita, quod esset pulchrum oculis aspergisse detectabile, Gen. 3, 6, illisque tubis canaliculis animi venientem vim exaurientes, se nosque immensis doloribus objecit. Hinc, opinor, insita nobis et innata mirifica à natura videendi cupiditas, quae satiari posse non videatur: quam Salomon in mirandis suis concheinibus in hunc modum expressit, Eccl. 1, 8: *Nen saturatur oculus eius*; et ab eo forte sumens Aristoteles, lib. 1 Metaphysicorum, cap. 1: *Eiam, inquit, nihil acturi, nō s̄p̄z̄, ipsam videre*, pre omnibus aliis, ut ita dicam, clavigros. Neque vero modo Sathanas hoc generu doli et maleficu grassatur, verum etiam mundus, alter mentum inimicus, cum oculis societatem colisse videtur ad debilitatem animi robur et honesta vita fructus elidens: illum Joannes Evangelii scriptor, et a Christi sinu tantus, quantum humi strati videmus, divino penicillo adumbrat ut tricorpore quendam Geryonem triplici armorum ge-

nere in sacrum Deo pectus frocientem; atque impetrat illi *concupiscentiam oculorum* ut telum acerimum: quo telo eheu! in maximā hominum parte sanguis animi ad pietatis et virtutum omnium intercessionem funditur. *Omnis quod est in mundo concupiscentia carnis est*, et *concupiscentia oculorum*, et *superbia vite*, 1 Joan. 2, 16. Hinc illa insidie infande et salutis proditricis, quas appellat *seductiones oculorum* D. Augustinus, lib. 10 Confessionum, cap. 54, de quibus felicissime superatus adorat nobilis et triumpho gloriósus opinicia Deo cant, et in futurum illius open presudiuim implorat: *Resista seductio- nibus oculorum, ne implicant pedes mei quibus ingredi- viam tuam, et erigo ad te invisibilis oculos, ut tu exellas de laqueo pedes meos*.

Expertus vim illius pestis propheta Regius in sacris hymnis consimili devotione precatur: *Avert oculos meos ne videat vanitatem*, Psal. 118, 57. Ubi S. Hilarius divinè: « Orat, inquit, averti animi et corporis oculos, eos scilicet qui in theatribus ludis captivi incubant, eos qui vestium prelia mirantur, eos quos aurì splendor et gemmarum varietas occupat, etc. » Hæc enim omnia, quæ in mundo blandimenta, propheta plus unius vanitatis nomine intelligit, pro quâ dixit Chaldeus Paraphrases mendaciam, quod sint plenissima inanitatis, cum temere beatissimam sortem et choragium liquidarum voluptatum præ se ferre videantur. Aliis ergo sanctus David orat oculos averti suis, et potissimum à Deo se vocari, ne pellicant ad immoderata cupiditatem, ne in fraude scelusque inducant. Et alio in loco beatum illum praedicat, qui non respexit in vanitates et in insanias falsas, Psal. 59, 5. Dixit falsas, hoc est, mendaces, ut verit. S. Augustinus è Septuaginta, qui ponunt *ugolos* *pr̄d̄ct̄s* *insanias mendaces*. D. Hieronymus eleganter ex Hebreo reddit pompanam mendaciam. Namverè, uterque innuehamus, pompa omnis et pellucens illa pereuntium rerum felicis velut artis præstigitorum illud oculi perniciose mendaci genere, animique appetitionem inanem dimittit, ut beatissimi jure ydesmon, qui avertunt oculos, ne ruant in candem insaniam, quæ multi bracteato mendacio illius haec hancuntur. Itaque Asterius Amasa Pontifex in homilia de Villico at illos obnubentes esse parapetatum, ut ego interpres, manu prudentiæ testo et elaborato: nam de curia loquens oculorum, si qui forte se luminebus objiciat, quod perniciem animi atque danum adferre possit: *Fuge, inquit, prætercurre, et tibi non erit nesciencia, velutque, ne videam, obducio*. Hec et plura similia adferri possent ad declarandum multiplex periculum, quod in vitam salutemque importaretur, si aspectus summā diligentia, curā et sollicitudinē moderemur: siquidem nullus est patens aditus quam per oculos ad nequitiam et libidinem introntem. Oculi sine dubio sunt non modo *porta solis*, ut aiebat olim Pythagoras, verum etiam amoris introitus, per quem in intimi se animi arcuum insint. Est enī amor *depravatio* sive *argento rivo* persimilis, qui rimas vel minutissimas liquido modo subeat.

Hinc *ερωτησις*, id est, *amor*, ut Plato monet in Cratyle, dictus fuit à sapientibus, quod *ερωτησις*, *in animis influit*: patere oculi non possunt; quin subito ingrediatur. Quod refutat aliorum quoque sententia, qui *ερωτησις*, hoc est, *amare*, dictum aiunt ab *ερωτησι*, *a videndo*: que non magis sono vocis quam ipsa re simila sunt; cum naturale sit omnibus, ut qui vident formosum quidquam et concinnum, eo ipso ad amandum incitent, et qui amant, avidissime cupiant rem amatam perire.

Stat ergo amor dolosus in insidiis, et in ipsis, dicam, palpebris nuditatu, ut cum lumen aperte senserit, in arcem ipsius castinorum et pudoris violentus invadat. Post videre est continuo exoriri hinc inde symplegas inter se concurrentes, duo castella in adversis amantium oculis edificata; hinc inde amores è pupillis armatos ignea tela jaculari, quorma flamma sit *ερωτησις*, omni maleolo et igne Graco potenter ad inflammandum. Incredibile dictu est, quā subito un ex visu et conjectu oculorum, ut temē scintilla, magnum erumpat incendium, quod vix illius imber lacrymarum et momentis ratione contento restinguat. Ut *ερωτησι*, inquit ille, *ut perī*. Aspicere prope est uiri et perire. Et tanta est amoris impotensia insassusque uiri, ut perire delectet, atque in suis confabulatione immori. Quam ob causam nescio iudicio vates, coeli oracula et divino spiritu afflatus, *insaniam concupiscentiam oculorum* nuncupavit, Ezech. 23, 16. Hinc obscenai motus libidinis, hinc maculatus pudicitia candor, hinc corporis turpitudine, hinc venerie insidia, hinc thorii genitales polluti, hinc stupra adulteria gigantum. Itaque S. Hilarius oculum non coercitum, quo quis malè utatur, fieri sapit *ερωτησι*, *adulterii conciliatorum*. Quemadmodum longe ante gravissimum Tertullianus, lib. de Cultu feminorum, cap. 2, decorum mulierem eleganter *invitatorum libidinis* appellaverat. Et eidem mente sanctus Basilius, excellentis et divina vita magnus auctor, in libro de Virginitate acutum peccatum uelut quendam esse tactum, qui titillat et voluptatem incitat, illumque ad eo esse *ερωτησι* *in provocando*, *ducem primum et proximum*, ut ita loqueretur, ejus conjunctionem, quam libido voluptatis efficit. Quin et genus quoddam fascinationis eruditissimum quidam vir esse putant, que ipsis intuitu animam confebat, et tabem furiosi amoris immittit. Oculi enim amantium spiritu quodam igneo et radios compleant, qui cum tenui vapore delatus ferit primū oculos, subi deinde subtiliter usque ad cor, et illa ceteri cupiditas miracula, de quibus cogitantes stupemus.

Itaque Zaleucus multi, ut accrimo judicio predilectum et intelligentem, suis laudibus et honorato praetorio in cladem extulerunt, quod adulterii lumina triuenda lege sanctificat, quod oculos esse videat luxuria fontes et abominandi flagitia, qui alienus lectulus indignè violatur, proindeque penas ab illis possit. Ille vero si cui forte incredibile videatur, oculos negaret esse lenones humanæ volupatis et nequitiae detestanda; si, si mendem in veterum seculo ratis *ερωτησι* memoriamque intendat, videbit sane

multos qui non alio quam oculorum telo primum vulnus pudicitie imponerint, alio offendent, conscientiam suam lacerant. Quid enim aliud precipitum egit Davide, aliqui sanctum et Prophetam, et à pudoris et gratiae possessione deject? Res tota probat in sacris monumentis. Cum somno meridiano se mollius recresset, surrexit è lectulo regio, captare libiorema auram voluit, deambulavit in solario domus regie, unde liber in omnem vicinam prospectus fuit; circumegit curiosè oculos, videlicet mulierem se lavantem ex adverso, 2 Reg. 11, 2, cuius forma et extima pulchritudo ad omnem vestitum excelluisse dicitur, sic ut nulla videbatur esse posse ornatio: videt, et subito à formoso illo spectaculo radius, et cum radio fulgor, et in fulgere vibrans ignis amoris interiora despascens, unde illa consecuta sunt que cum legimus, vel audiimus, incredibili miseratione commovemur. Deus bone! Quemad hec mutatio est? Quid fecit et luctuosam illam cladem in beatissima viri mente invexit, quis deinde tot lamenta, cinerem, et cilicium et perennes fontes lacrymarum excivit? Magnus ille Messie pater, ille à Deo coronatus et vaticinio pollens, in cuius puro et niveo pectore ut in opportuno diversorio sanctus Spiritus domiciliū posuerat, unde velut è tripode loquebatur; ille prezzo mirabilis atque pietate Evangelii futuri et Ecclesiæ olim triumphantis, cuius omnia arcana cognorat; ille divinitus amplissimo dominatu fruens, celi donis cumulatus, sapientia illustris, donis Saïla et gentium barbararum vitor, cui ad cunulum humana felicitatis nihil admodum deesse videbatur, uno contum fuit stratus et abiectus, è puro incestus, è nitido maculosus, è innocentem reum, è victore captivus, è libero servus libidinis, èvidente exco, è Dei amico hostis, ex opulentissimo et miser eyasit. Ita eleganter Cresolinius noster, Mystagogi lib. 4, cap. 10, ubi amplè et adlungafus, Anthologia cap. 11, sect. 6, hoc argumentum prosequitur.

Incredibile sanè dictu est, quam prompta subita sit oculorum actio, quamque facile possint in labem et impudicitiam incurere: quam ut penitus caveret Johns, hæc sibi rigidissimam continentie legem indixit, ne cogitaret quidam de virginē: quod ut a se impetraret: *Pepiti, inquit, fedes cum oculis meis*. Quem locum B. Laurentius Justinianus, lib. de Perfectionis gradibus, cap. 4, sic illustrat: *Intelligebat quippe homo sanctus sapientiæ et virtutibus plenus impudici aspectum oculi nescis cogitationibus cor- matuere, et delectatione inficere, atque sorpissimè ad peccatum consensem impellere: quamobrem at nata hæc omnia superaret resistendo, virtutis censurā ac etiam diuinā ueritatem studio corporalium humanarum preoccipacit co- cebat, quæ semper viget, frequenter etiam affectum continentium virorum eretit, et in impudicitia preceptum trahit. Membrum est oculus lubricum, instabile, semper nova inspicere cupiens, et inspecta repete; hinc illuc reflectit, cariositatem suam implice volens nec valens; vocans animi sibi connectit ignoriam, atque in propagatio- rum reum memoriamque intendat, videbit sane*

prudentiam, cogitatione sine intellectu reddit, nisi subiicitur sapientia iuglo, et intenta considerationis refrenetur arbitrio. Merito igitur ille commendandus est vir, qui vigilium cura ita se utiliter exercet in mente, ut insaturationem oculorum appetitum granitatis virtute substernat, etc.

Sed arguit Septuaginta legunt : Διδάσκειν τὴν πονηρίαν τὸν τεσταμέντον που, testamentum posui oculis meis. Non quilibet pacto, non quilibet se obstrinxit lege, ne libidinum incincta videat; sed lege et pacto testamenti, in quo et translatio omnium bonorum, et mors civilis, que fit per amissionem libertatis, aut mors naturalis intercedat necessitate est. Itaque sanctus Job sic accedit ad tractatum de fugiendo conceptu libidinum, quasi accederet ad testamentum condendum; universa bona, et libertatem et vitam spendoris, dummodo pretiosam cecidat acquirat, quā molestissimam sibi fugiat faciem voluptuosorum. Et quidem Seneca tam pretiosa erat libidinum apparentia fuga, ut vel oculorum amissionem putaret emendam; sic habet in libro de Remedio fortitorum : Oculos perdidit. Quā multis cupiditatis via incisa est, quānū multis rebus carabis, quas ne videres, oculi erudiendi erant. Non intelligis partem innocentiae esse cecidit? Hinc oculi adulterium monstrant, huic incestum, huic urbem et malā omnia, etc. Quam voluptuosorum fugam emit gentiles homo oculorum amissionem, cur non emat fideliis omnibus bonis, et si libertatem amittere oporteat? Invictus ille casitatis athleta Joseph post importunum Ägypte feminis congressum accusatus est apud dominum suum : Qui iratus est validus, tradidit regis custodebantur; et erat ibi clausus, Gen. 59, 20. Quid tunc Joseph nigro in carcere clausus? an calamitatem luxit? Absit: suam cecinit felicitatem; quando tenebris carceris oculos hoc habuit, ne amplius videbat in Ägypte dominā voluptutum simulacra; sic in Testamento duodecimi Patriarcharum, cap. 11, ait : Rursus conjectur sum in carcere: ego autem hilari voce gaudens glorificavi Deum meum solum, quid pro hanc occasionem amovebar ab Ägyptia. Sunt minima pīs viris et tenebrae et ceci carceres pro deliciis; quandoquidem illis comparant hoc, ut fugientis conceptum libidinum ac voluptutum, quem maximum esse oculorum morbum putant. Quā in opinione, teste Philostrato de Vitis Sophistarum, fuit etiam Iesus, non magis oratione quam vīa concinnus: a qua fortē cum aliquando quereretur de formosissimā muliere, que erat in concepto, num eam pulchram judicaret: Desi, inquit, laborare ex oculis: et ne illius quidam vultum vel tenus oculorum conjecta intueri voluit. Talem ostendit in luminibus temperandas modestiam et prudentiam animi lumen Alexander Magnus, qui Darii vieti filias, quae pulcherimā oīa specie nymphas quedam augustiores videbantur, noluit aspicer, ne mens illa nobilis, et generosi animi fortitudi, virorum fortium victrix, nudiehi iuglo et tyrannidi amoris subderetur.

Oculum est Hippocratis medici, prudentia et cognitione principis, lib. 6 de Morborum proprietatis, sect. 2: Oculi ut validi fuerint, ita et corpus; quod ill-

lustrans Galenus: Si, inquit, oculi bonum habuerint colorem, et totum corpus bene valere significent. Que samē ego libertus ad animi sanitatem referam. Si oculus purus est, et minimè vagus et curiosus, sed modestus veluti claustris cohibitus, ex eo colore bono et suavi conjicere non dubitem esse animi valetudinem, que deceat et laudabilem morum et motuum temperamentum. Apparetque verissimum esse illud etiam crassiori modo intellectum: Si oculus tuus simplex fuerit, etiam totum corpus tuum lucidum erit, Matth. 6, 22. Ex quo plane constat singularem diligentiam et moderationem oculorum adhibendam esse omnibus qui pudicitiam conservare cupunt animique puritatem. Quod studium commendatissimum olim fuisse Christianis est scriptorum monumentis liquet: nam à teneris pueritiae annis imbeculant monitis reverendus, et in primis docebantur, ne curiosos et elatos habent oculos, sed honesta modestia dejecitos. Itaque Julianus imperator, qui militiā cœcus, et improbusissimi studiis a religione defect, cùm in siu piorum parentum educatus fuisset, gloriatur est aliquid se à pedagogis instructum εἰς την βίβλον, de musico in terram vultu esse consevuisse. Quam pudoris honesti laudem D. Paulus jam natu grandi et magistro aliorum tribuit S. Chrysostomus; et Satyri fratri D. Ambrosius: In cotu virorum, inquit, rarus a tollere os, elevere oculos, referre sermonem; quod podoquod mentis pudore faciebat. Diciderant id à mundi servatore Christo, qui virtutum omnium scholam cùm publicè apernuisset, in primis istius moderationem oculorum excellenter magisterium fecit, quod à Beda video scriptore nobili et eruditio animadversum; is cùm D. Joannis verba exponeret, ubi Jesus dicit oculos sublevasse : Hoc, inquit, memoravit, ut disceremus quōd oculos non erigebat hic atque illuc. etc. Hinc, ut aiebam, a primis annis Christiani instituebantur ita compositos habere oculos, ut modestiam sibi cùm maximē commendamat verocundiamque putarent, tum ferè omnes habuerunt illam, quam Graeci dicunt εὐεὐερῶντα, hoc est, oīa gratitatem et speciosissimam oculorum modestiam; omnes oculum, ut verbo utar S. Gregorio Nazianzeni, orat. 9, παρεργάποντες, modestia freno decenter in officio suo coercitum et moderatum, quem esse gratum et preclarum Deum munus asservit. Tum fuit Tertulliano in Apologetico, cap. 46, suo jure dicere, cùm Evangelica vita professionem contra Gentiles veris laudibus extolleret, Christianum salvis oculis feminam videre, et animo adversus libidinem excusum esse. Quōd minima omnes sic dominata et compressum habent Dei gratia et virtutis et concupiscentiam oculorum, ut non magis illis ad lasciviam abuterentur, quām si pernitit orbis essent, et usūrū lumini destituti. Plura de oculorum mortificatione vide apud Patrem Jacobum Alvarum de Paz, tom. 2, lib. 2 partis 2, cap. 4.

Vers. 2. — QUAM ENIM PARTEM HABERET IN ME DEUS DESUPER (1), ET HEREDITATEM OMNIPOTENS DE EXCESSIONIS? — Ratione reddit tanta oculorum continens.

(1) Cūm turpis cogitatio cor hominis contaminet,

tie, quasi dicat: Quomodo habaret in me, mithique suā gratia et favore quasi filio et heredi adesse vellet Deus nisi ab omni prorsus labo immaculato, cūm soli casti sint filii, heredes, et templum Dei; impuri vero et incontinentes demonum sint cloace et inferni mancipia: prouinde nisi ita serio caverem, nisi occasiones tam studiosē declinarem, nisi omnem malam contumaciam mox animo proscriberem, nisi denique parva magni facerem, aliquod haud dubiū lascivium desiderium in me oriretur, per quod Deum amitterem. In quo caecos et exortitum furem fecerit scipio imitator: hic namque clausum domum expulit, si quod forenam vel fenestram sibi patefaciat, quæ tamen hominem adulorum non admittat, puerum per illum immittit, ut is hāc ratione in domum illapsus magistro suo janam reseret, quō rem suam intus agat. Pari modo diabolus cogitationes impuras, jactus oculorum curiosos, lectionem incautam, voces et gestus parum verecundos, veluti furunculos prævios introrunt in animum, qui veluti ostium pandant, viam

quoniam si illas ad animum admitterem, divinam mīhi presentiam, familiaritatem et inhabitationem in corde meo polliceri possem? (Menochius.)

QUAM PARTEM, etc., id est, quoniam habebat in me, quoniam mīhi sūt grātia et favore, quasi filii et heredi adesse vellet Deus? quā dicat: Soli casti sunt filii, heredes et templum Dei; impuri demonum sunt cloace, et inferni mancipia; longe alienati a Deo. v. 5, et perditū in eternū. (Tirinus.)

Et, vel, nam quā pars, vs portio, id est, pīna, Dei vel, a Deo desuper, vide superne? Sub, erit, vel eset mīhi, vel, est, scilicet in corruptores virginum, aut eos qui impudico aspectu illis intuentur. Quemam merces a Deo observent mīhi, vel manet eos qui talis agunt? Num quā portio, etc.? sub, dicebam, id est, cogitabam. Causa hic et in se, redditur hujus fedelis initii, nempe timor Dei ac judiciorum ejus, etc. Alii aliter: Redit hīc rationem continentia sue, nempe, a præstanti veri boni, et estimacione doni et hereditatis, celestis. Et quād est portio Dei, etc.? Per portionem intelligentie licet nomine donum quod Deus homini tribuit, qualis est et felix matrimonium, Proh. 18, 22, et 19, 44. Quid portio, etc.? hoc est: Quanta res est! quā inestimabilis! Nonobis facit Chalid qui sic verit: Et quam portio bona dei Deus, etc. Alii aliter exponunt: Sed quā est pars Dei desuper, etc. q. d. Quoniam proximus mīhi pro hac mīhi innocentia et castitate donat (Deus?) ministrum mīhi aliud nisi meras miseras. Alii acceptiū formae lasciviorum. Verum pars et hereditas Dei bona ferat, non malum, indicat; nisi cōcio et alii explices de premio castitatis, quod Iohannes opponat forma mīfiebris vanitatis.

Et hereditates, etc.; בְּרִית מֹשֶׁה וְעֵדוּתָיו. Et vel antī hereditas, vel possessio (vel, que hereditas). Omnipotens (vel ab Omnipotente), ab excelsis? sub, locis, id est, ē celo. Quodnam premium manet eos qui talia designant, hoc est, qui libidinem cunctas sequuntur, absque timore Dei? Non sine emphasi dicit hæc verba. Desuper et ab excelsis, quās homines sc̄pē nesciunt quā animo aut oculo virgines aspergerint, sed Domina ē celo id perspectabat, etc. Syrus et Aratus versum reddunt: Et quānam est pars Dei quā desuper est? et hereditas Dei quā ab excelsis est? Quā pars in me, etc., id est: Si talia in animum admitterem, divinam mīhi presentiam et familiaritatem et inhabitationem polliceri non possem. Q. d.: Soli casti sunt filii, heredes et templum Dei; impuri demonum sunt cloace, et inferni mancipia. (Synopsis.)

que faciant ingressum. Unde maximi resert, summā hīc cautione uti, occasiones etiam eminus cavere, nihil velut rem parvam negligere, nec tantū libidinem omnem, sed et libidinis umbram aversari et fugere.

Est illa communis omnium nationum lex, quæ non a ficta vetere Academiarum politiā eruditis in disputationibus, sed a nature principe Deo in omnium mundi altè impressa est atque prodita: Ad Deos castè adesto. Vel in magnā superstitionis obscuritate, in quā tanquam in antro Platonicō umbrā tantum rerum videbantur, hoc tamen cognoverunt, omnes animal corporis sordes impuramque libidinem à sacro alienam esse, et verissimum id videri quod ē Latius poeta ecclī: Casta placent superis. Itaque in propylaei fini magnificentissimi in Epidaurō inscriptum fuit illud pulcherrimum et memorabile monitum, quod Clemens Alexandrinus ad aeternam predicationem, lib. 5, in Stromatis suis posuit:

Esse decet pīnum sancti qui limina tempī
Ingrēdītr.

Sapiens quidam ē genitilis hoc dixit, et inscriptis ad mortuū documentum, quod illustrans Clemens ita subdit: ἡγετε δὲ τῇ προτερᾳ οὐσίᾳ, περιτά αὐτῷ εἴη συντήρησις. (Menochius.)

QUAM PARTEM, etc., id est, quoniam habebat in me, quoniam mīhi sūt grātia et favore, quasi filii et heredi adesse vellet Deus? quā dicat: Soli casti sunt filii, heredes et templum Dei; impuri demonum sunt cloace, et inferni mancipia; longe alienati a Deo. v. 5, et perditū in eternū. (Tirinus.)

In hīc rei symbolum sanctus David divinitus illuminatus, cīm pulcherrimo animali sponso regiū Christi palatium inquisivisset cā gloria et magnificētū diuinissimum, domum eburneā illi tribuit, Psal. 44, 9; non qualem habuisse rex Achab dicitur, ad splendoris regi magnitudinem gloriamque significantiam, sed qualem vir doctissimus pīusque Araobius oratione sūt expressit: ē Eburnea domus, inquit, est corpus castum, in cīm tinea non facit ullam libidinem peccati. In hoc sane pulchro domicilio multò libidinū quām Salomon in cīm suo eburneo Deus considet, equo latet. Quod etiam propter singularem animi sanctitatem, quæ pudicitiam comitatur, templum appellari solet; sic enim perspicit D. Paulus, 1 Cor. 3, 17: Tempūl Dei sanctum est, quād estis vos. Et alias cūm hortatur Corinthios ad luxurie sordes et contaminationem omnem fugiāndam: An nesciis, inquit 1 Cor. 6, 19, quoniam membrora vestra templum sunt spiritus sancti, qui in vobis est? Hinc Tertullianus elegantissimē, lib. de Cultu feminarum, cap. 1, pudicitiam exornans: Cūm, inquit, omnes templum simus Dei, illato in nos et consecratio spiritu sancto, ejus templi ædificare et aristes pudicitia est, quæ nihil immundum nec profanum inferri sinat. Isidorus quoque Pelusiota, lib. 5, epist. 73, corpus nostrum vocat ῥέματα, ἢ ἐργά της ἀρχῆς, castitatis dulcium atque templum, in quo permanent religione hostia vivens offeratur Deo; victimam autem gratissimam esse Numini castinomian. Ex hāc consideratione efflorescit illud admonitum S. Ignatii Martyris epist. 10, ad Heronem diaconum scri-

lentis : Te castum et parum conserva ut domus Dei, templum Christi, organum Spiritus sancti. Quod diaconi non modo templum numerant, verum etiam organum sive instrumentum Spiritus sancti, non abundant alio quod in oraculis suis ponit Isaías, qui corpora sacerorum hominum vasa Domini appellat, et augusta ciboria, ut anaphora religiosa, ut hieroteas venerandas; eaque perfectissimam castitate expolianda et mundanda jubet, Isaiae 52, 11 : Mundumini qui fertis vasa Domini; vel, ut est apud Septuaginta, ἔργοντες, separantem. Hoc enim refert ad corpora Origenes, homilia 11 in Leviticum : Segrega, inquit, te tangunt φίλαται sanctam et thuribula sancta, solia templi : usibus et Dei ministerio vacans. Tunc ait verò futuros sanctos; quod Deus jubet magnifico illo effato : Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Nam τόπος, hoc est, sanctum, deducit à nomine τὸν, terra, et à private particulari, ut sancti sit propriè absque terra, segregati ab omni corporis contagione atque libidine, exeatuita vita et ecclesiæ, excles mundi, corpora et anima sanctissimi; quales, ut siebam, nobilissimes cupiebat esse illos qui ferunt vasa Domini, qui sacris tempis cere moniosque prefecerint; ut mundetur in dies magis, et singularem puritatem atque innocentiam concipient. Quòd forte intuens S. Dionysius Areopagita de ecclesiastice Hierarchia, cap. 1, monit Timoleum, ut pontifici jure edicat initiatis, εὐθέτης καθάρος, ἀποτελεσματικός, mundi ut munda contingat.

Divinis omnino Justinianus imperator magnus in Novellâ a lenonis, § Sancimus. Pudicitia cum fiducia animis Deo presentat. Sicubi summus ille omnium rerum parens videtur castissimum velut amoris sui illucum, luentibus advolat quām poetis Jupiter ad Veneris cestum, ad Junonum fucum et regalem paraturam. *Ubi Deus, ibi pudicitia*, ut gravissime dictum a Tertulliano, lib. Cultu feminarum, cap. 8. Et Isidorus Pelusiota, lib. 2, epist. 186, non dubitauit asserere, Numen divinum aptiorem sibi nullam ac familiare sedem constituisse φυγῆς ἐποιεῖ, quām puram et castam animam. Quod in oculis, quibus divina contubebat, vidit etiam D. Paulinus, cuius aureum dictum hic apponam, epist. 55, sic scriptus : Anima quanto castior membris, tanto vivacior sensibus; et quantō mundior corde, tanto capacior Christi est. Propter hoc sepe pudicitia cum Deo commercium, divinissimis autem viri illam homines efficerunt, εὐπρόσδεπος θεος, assessores comitesque Dei; quemadmodum Platonicî animas puras et beatas nominabant *τὸν ὄντας* quasi honorarios stipatores lateris et familiares. Sed longe Platonicis omnibus sapienti Salomon illud verè et mirabiliter pronuntiavit : *In corpore facit esse proximum Deo*, Sap. 6, 20. Quod S. Bonaventura atque ad eastimonie vim atque deus restulerunt. Imo vero usque progradientur quidam in hoc tanto bono exponendo, ut dicant est beatissima illa conjugione et usu consequi, ut homo quodammodo migrat in Deum; quod sanctissimus et eloquissimus Gregorius Nyssenus, lib. de Virginitate, cap. 1, è D. Pauli sententia comprobat : qui aggressus ad puritatis vir-

ginea commendationem, paucis verbis enim omnium laudum amplificationem superavit, cùm canit animam, que prestabilis castissimae ornamentis sit insignis, εἶπεν καὶ ἡγεμόνας nominat, sanctas videbant, et ab omni labore ac reprehensione alienan. At cùm illae voces, inquit Nyssenus, proprie ad divinitatem referantur, cùm principem rerum omnium Deum ἔπειτα καὶ ἡγεμόναs nominemus, liquido constat eos qui virginitatem summo studio coluerint, sequi ad beatæ mentis communione et societatem adjunxerint, esse divinos; ne veretur prouantire, eximiam illam virtutem omnium dominam *τεκνεύει*, efficerit homines non pares modo cultibus, qui felicitate potuunt; verum etiam, quod mirabilis meritò videatur, simillimum Deo. Merito igitur Jobus tam corporis quam animi puritatem usque adeo studiosè sollicitè semper coluit, ne pressissimum suam partem et hereditatem Dei amitteret: *Quam enim, inquit, partem habet in te Deus, etc.* hoc est, quae pars mei cedet in selectum pecunium et velut hereditatem Dei? *Pars enim Domini* (inquit Moses, Deut. 52, 9) *populus eius; Jacob filius hereditatis eius.* Numirum pars maxima generis humani cedit in preda demonis: at et clementissimus Deus sibi partem locisimam adoptat, ad quam Jobus pertinet impensis optavit, a qua excidere timuit; unde subdit :

VERS. 5. — NUMQUID NON PERDITO EST INQUIS, ET ALIENATO OPERANTIBUS INJUSTITIAM (1). Altera ratio, cur Jo-

STRATIA OPERANTIBUS INJUSTITIAM (1). Altera ratio, cur Jo-

(1) Deus enim non abiicit, qui iniquè agit? Reddi solet Hebreus : *Et qui committit iniurias, unde illa graviora supplicia expectabit?* summa, nova, misericordia. Iungi cùm praecedentibus possunt in hanc sententiam : Peccatum, cùm oculis meis, ut non fugito quidem aspectu virginem in tuncuram: nomine enim Deus perditum, et à se scelere amovebit? (Calmet.)
ALIENATO, scilicet a Deo; para; qui impuniti serviant, sicut a Deo separant, et Deus etiam illos a se rejecit, nisi respiciunt. (Menochius.)

227. TNS 877, annos exitium (vel calamitas, contritio, contractio mea, tribulatio, sub. erit, vel portatum est, sive immunit) iniquo vel perverso? Nonne exitium dabit, etc? sub. Deus, ex vers. preced.

ET ALIENATO OPERANTIBUS INJUSTITIAM (1). Alii, et alienato, sive abalienato, etc. nomen a Deo, vel segregatio ab hereditate sacerdotum, et allegatio in tenebras exteriores; vel à consorio hominum sanctorum translatio in terram extraneam, exilium, etc. T22 peregrinatus, unde T22 παρεπόμενος, q. d., alienare, Vide 1 Sam. 25, v. 7, et Deut. 32, v. 27. T22, ne ferite alienum, etc., b. e., fraudulent me debiti gloria, et aequaque alio transferant. T22 TN respectu ad T21 portationem; portio illorum est tristitia, etc. T22 respectu T22 hereditatem; qui enim alienus est, non hereditur. Sic in Orah. v. 12 : *No aspicias alien fratrius tui in die quo alteraveris, elegans est beatissima in voc. fratri et alienatione.* Alii alter vertunt : *Et fructio, etc.?* Et insuetum, vel alienum quid? i. e., insuta pena Alienatus, i. e., calamitas aliena et inimista, et gravis. Sic et rem alienam, pro gravi, Latinè dicimus. Et quidem horribile (vel monstruosum) repe, exitium, etc.? Hec exitium extraneitas, i. e., extraneum, h. e., quale solei interi errantis. Sic Isa. capit. 28, vers. 21 : *Et stupendum quid, etc.?* i. e., poena qua stoprum omnibus incutiat. Firmata ex lingua Atticopica, in qua T22 mirabile est, Matth. 21, 42; T22 studienda, miranda; et verbum T22 obstupescit, Matth. 19, 23. Mendosè in plerisque exemplaribus scri-

bus vel minimum luxurie horreat appulsus, hec est: *quia vitium hoc innumerabilia digni et inlevit mala, et quem semel occupavit, ad omne virtutis opus languidum reddit, et animi vires frangit et enervat;* et omnino quem sibi subiecti devorat ac perdit: nihil enim in homine relinquit, per quod Dei manus econo absorptum apprehendat, tenet, aquo extractum foras educt; non animi sensa, non mentis cogitation, non oris preces, non studium curamque virtutis: bona quippe omnis pessumdat. *¶ Videlicet, inquit D. Thomas, à bonus operibus et à bonis etiam i predicationibus discedunt homines luxuriosi;* ac proinde omnia quae ad resurgendum ex suis sceleribus habere possent remedia, sibi praripiunt. Privato sacerdos quidam ex nostris sermone de divinis rebus, de Dei timore, amore virtutis, celi gloria, inferorum incendis, et id genus alius cum perditu quodam nebule, qui ex religioso statu in voluntarium vitiorum, luxurie presertim, cediderat, prudenter piegeb aget aliquando, ut scilicet hominem ad pristinum statum meliorem vitam traducere. Quid illè? Cessa, inquit, Pater, surdo loqui : scito, postquam excedi, nihil mihi tam molestum atque intolerandum videtur, quād audire de Deo deinceps rebus sermocinantur. O dictum impium! o hominem infelicitissimum! quād aptè in ipsum quodam illud Jobi : *Numquid non perditio est iniquo, et alienatio operantibus injustitiam?* Ubi perditio quidem multa bona perdet. Alii legunt : *Peccans unus.* Utrumque verum est, et vel peccatum unum et unus peccans multa bona perdit: sua dicam, an aliena? verè dixerò, et aliena quidem certè, et in primis sua. Quis enim ignorat, ut exemplo rem illustrans, unum Adamum unico peccato non modo multa, quod ali Ecclesiastes, sed pro dictam infinita bona perdidisse? O pomum omni ratione funestum! sed ingratis potius voluntatem et cœcam mentem, que omni humano genitu luem, mortem et omnia genitum calamitatem invexit: que vestem innocentia spolavit, qua virtutem copolas et singularia ornamenta contrivit!

Sed non excuso in flebilium elegiam et recensionem eorum malorum, quæ consecuta sunt, quaque omnes luimus, experimus et moremus. Recordemur que tempore Iosue acta sunt, cùm unus Achæus in gloriosissimo illo exercitu Dei Numeri sceleris impio contemptisset: quād ob causam punientis Numinis manus et utor gladius in totius populi caput et vitam incubuit. Illud grayus quod Davidi configit sive adulterandi, sive populi anumeranti; cuius peccatum in totius penitentiæ populi communem perniciem redundavit: nam constat ad expiandum conceptum illud faciens septuaginta hominum militia subito uno impetu cesa et confecta fuisse. Illam stragam innumerabilium hominum, que Judæam fletu et plangore complevit, non rhombata magnanimi angelii divino imperio grassavit, sed Davidi scelus effect. Ob illud crimen stratagium cadaver patentibus in campis jacuerunt: atque hanc seco, an divinus Ecclesiastes ante oculos illud ha-

228 seu T22 (Orah. v. 12) *infortunio, pena atrio,* vid. Michaelis Suppl. p. 1642. In pluribus codicibus et manuscriptis et typis exaratis (vid. Roselli Scholia critica ad h. 1.) legitur T22, cum daleb. sensu non multum diverso. (Rosenmüller.)

buerit, cùm diceret : *Peccans unus multa bona perdet.*
Ceterum ne raro id putemus evenisse, ut unus hominis crimen in mitorum exitum paenamque redundet, quod non semel, ut videtur, in divinis oracula proditum est, quotidiè fieri sentiunt, qui suis momentis res ponderare solent. Nam propter unius civis indignum facinus et conceptum improbatum communitas ipsa et ornata aliquando urbes multa et gravia patitur; ut divinitus magno poeta ingenio mihi dixisse videatur :

וְלֹא יָמַר אֵלֶיךָ נָבָתָה כִּי־בְּזָבְדָלָךְ תְּמֻנָּתְךָ

סָרֵפָה omnis populus huius improba crimina civis.

Ut enim fili in corpore sapientia in omnes sese artus noctis derivatione spargit, quae colorem totius corporis immutat et debilitatem adiicit; sic ex unius felle et acerbitate et importuni animi maleficium in toto corpore, cuius ille pars est, non levia detrimenta sequuntur. Hoc pluribus ostendit Crescens, Anthologica cap. 5, ubi peccati mala recenset.

VERS. 4. — *NONNE IPSE CONSIDERAT VIAS MEAS, ET CUNCTIS GRESSUS MEOS DINUMERAT?* (1)

Vias pro actionibus, *gressus* pro affectibus, quibus ad Deum accedimus vel recedimus, posuit; q. d.: Singulas actiones meas considerat, singulas cogitationes meas dinumerat. Nihil humanarum rerum Deum fugit; nihil non explorat magnus illi rerum mundum preses, et velut ex alta specula suorum acta diligentissime perspat, omnia scrutatur atque diuidicat. Unde et *Egyptii* Deum mundi oculum appellabant, quia intueretur, nihil eum lateat. B. Augustinus, epist. 411 ad Fortunatum : « Ego, inquit, « dico quid Deus totus oculus est, totus manus, et « totus pes; quia omnia videt, omnia operatur, et « ubique est. » Quidam videt omnia, qui ubique presenti adest, omnia implet. Hoc sibi vident illi *Jeremie* verba, Jer. 25, 25 : *Putasne Deus est vicino ego sum, dicit Dominus? et non Deus de longe?* Si occultabit vir in absconditis, et ego non video eum, dicit Dominus ? Numquid non terram et colum ego implo, dicit Dominus ? As si diceret, neminem a Dei notitia subduc, quia nullus locus ab eis presenti non impletur. Chaldaeus ita postrema refert : *Nun putat homo se latire, cum in occulto est? An non coram re-*

(1) Quasi dicat : Semper ab omni turpitudine abhorru, ea etiam ductus causa, quod omnia que sunt, aut cogitant, oculis tuis aptera esse non ignorabam. Alii hoc putant a Job dici, quasi in testem veritatis eorum quae de se mox est dicturus invocando. (Menochius.)

NONNE IPSE CONSIDERAT VIAS MEAS, etc., actiones, consilia et instituta mea? Res et cogitationes meas, omnes habet in numerato; itaque ejus paenam et iram effugere non possem. Hoc argumentum se motum innotescit, ut ab illico sibi caveret aspectu. Nulla latenda, ut effugerem, spes. Aut vult Deum testem sue innocentiae vocare. Cum igitur sciat Deus me solliciti etiam motu conscientiae confiduisse, cum me tam duriter tractat? (Synopsis.)

Non vanus mihi arroga tantam castitatem, reliquamque vita innocentiam, sed Deum testem invoco audeo, qui omnia instituta, consilia, studia mea, res et cogitationes vel occultiores perspectas habet. (Rosemuller.)

velatus est, dicit Dominus? Nonne colum et terram implet gloria mea, dicit Dominus? Recit S. Chrysostomus in Catena Graeca Jeremia, ubi ex Dei præsentia certissimum hanc ejus scientiam ita arguit : « Nam si prophetis non presentibus dat sapientia ipsa ut sciatur quae ubiunque aguntur, multo magis ipse scit. At non dicit hoc, sed Deus appropinquans ego sum, ubique praesens sum: quod indubitatum est indicium nihil illum nescire. » Igitur sicut nullus locus est, quoniam non replet, sic nullo loco quidquam agitur, quod ille non sciat.

Lyncei oculi in proverbiū abiēre : hi enim qui perspicacissime quoque intuentur, occulta quoque pervergant, et nihil ferè tam abditum, quod ab eorum notitia subducatur, lynceos habere oculos dicuntur, à lynce animali, ut aliqui volunt, qui, ut fama est, verno ne sit, visus acie vel parietes ipsos penetrat. Dubitetatem abscea, rem certissimam cense, cīm de Deo loquimur, ipse lynx occulta omnia penetrat, abdita quoque apertissime videt; ut iure Apostolus dixerit, Hebr. 4, 13 : *Et non est ullus creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia nuda et aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo. Omnia scrutatur, omnia intueretur Dei oculus.* Audieramus S. Petrus Damascenus, qui, lynx naturam explicans, ita ad divinam cognitionem flexit, opusc. 52, cap. 21 : *Lynx quoque tam incomparabilis visus acumen habet, ut non modò quodlibet corpus solidum, sed et lapides partites penetret. Quod nimis hoc modo probatum; quia si lynx ex una parietis parte consistit, caro vero altissimis ponitur, tanquam nihil interstiti, ad eam protinus inhiat, atque ut sibi prebeat perambulat. Si ergo mutum pecus tam vivax intuitus acutus habet, humana mentis intima. Deus omnipotens quanto profundius videt!* Hebr. 4, 12, 13 : *Vivas est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio aperiens; pertingens usque ad divisionem animæ: ac spiritus, compagnum quoque et medullam, et discretor cogitationum et intentionum cordis; et nulla creatura est invisibilis in conspectu Dei: omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus.* Sic ille. Cum igitur nihil Dei oculos effugiat, nihil sit quod illi non videat, ea omnia à nobis vitanda, quæ tantam majestatem offendere possunt. Lynceus quisque habeat oculos, quibus se suaque consideret, ne lynces. Dei oculus impurus et immundus appareat.

Quid magis abdito inviumque quam humanum cor? et tamen hoc Dei notitia permeat, hoc scrutatur. *Pravum est cor omnium et inscrutabile: quis cognoscet illud?* Ego Dominus, scrutans corda et probans reues, Jer. 17, 9. Crassus iste paries densusque, sed lynceus, Dei oculus omnia patent. Scitè hie B. Chrysostomus in Catena Graeca : « De cogitationibus ipsi loquitur, quod latentes Deo patent: nil tam abscondit ut cor hominis. Idecirò alius legit : *Profundum cor et latens homo est; et quis cognoscet eum?* Fortasse latitare putatis eum? Non ita est, omnia que agitis notis, ut Cui non timorem incutiat lynceus hic Dei oculi? cui non pudorem ac reverentiam hec Dei notitia?

Solter beatus Ephraim Syrus, qui hac cogitatione meretrice à nefario opere deterruit, ac ad melius vita genus revocavit, à prostibulo ad monasterium duxit, et in castitatis castra pugnavit, qua ante in lpanariis sub impudice veneris vexillis militavit. Coigitavit Deum adesse, ac videre omnia, et statim timore correpta ac reverentia, nolus ante Deum agere, quod ante homines erubesceret. Fac tu similiter, ut castitatem colas, ut sanctus evadas; habes monendum sanctum Augustinum, quia patach est sub cheth, non cametz (est quod forma שׁתָּה; שׁתָּה), et tum dicendum fuerit שׁתָּה idem esse cum שׁתָּה, et si alias eo significatu non inventari, ut radices diversorum ordinum, sicut sapé fil, idem valcent. שׁתָּה pro שׁתָּה, a שׁתָּה. Eodem ferè exemplo dicitur בְּשָׂרָב Gen. 8, 4. Porro, נַעֲמָה pro נַעֲמָה (Synopsis.)

Ad aliud transit, nempe quod se purum et integrum in contrahendo præstaret, bonā fide versans cum hominibus. נַעֲמָה-כְּלָלָה, si ambulavi cum vanitate, seu mendacio, si non sincerè versatus sum cum hominibus transigens. Oppositum est ire cum Deo, Gen. 5, 22, 24, in integrat et veritate, Ps. 26, 1, 3, adeoque veritati et fidelitati stude. Alii intelligent, quod non vana sit sectatus, rebus aut verbis vanis et futilebus adductus fuerit; sicut Alexandrinus intellexisse videtur, qui וְעַזְבָּנָה וְעַזְבָּנָה verit, cum securis et si quis risus captandi causa dicaces sunt. Sed ad contractus et conversationes cum hominibus referendum esse doctet alterum hemisticthium, ibi subiungit sese declarans, לְבָדָשׁ וְלְבָדָה, et si festinavit ad dolum pes meus, ad alios frandundos. Formula est jurisprudentia Hebreis familiaris, ut ferè altera pars, imprecatio, omititur, ut sapientia et fides, eti interdum exprimatur, ad majorum vim, et quod magis se significat abhorruisse à peccatis quæ commemorat : Si feci hoc aut illud, quod agendum non erat, dispercam, vel me diris devocio supplicii. Sed potest et proximus versiculus subiectus esse imprecations loco subiungende ei, quod hoc versus proposuerat : si per fraudem et dolum malum deceperim alios, ponderet me Deus in lance excusissimam. Alii imprecacionem versus 6 expressum cum nostro verso connectunt, et versus 6 veluti parentesi includunt, sic serie concinnata : Si ambulavi cum mendacio (ponderet me Deus lancibus rigidissimos), si declinavi pes meus, etc.; seminam, et alias comedam. וְעַד reference esse ad radicem נַעֲמָה, sed qua communem cum שׁתָּה significacionem habet, ergo patach sub ה, ut ab שׁתָּה est שׁתָּה, שׁתָּה, Conf. Schultens Institut. ad fundam. ling. Hebr. p. 455, (Rosemuller.)

Si ambulavi in vel cum vanitate, sive mendacio. Num fallaces et fraudibus usus sum ad decipiendo alios? Ambulare est vivere; vanitas autem est falsitas. In opposito est, ambulare cum veritate, vel cum Deo. Vanitatim inquam sectatus sum: Num rebas aut verbis vanis ac futilebus adductus fuisti? Sensus, q. d.: Si non sincerè versatus sum cum hominibus transiens, sed fucata, aliud in ore habens, aliud in pectora clausum gerens. Si fraudes commisi, Graci : Si עַזְבָּנָה וְעַזְבָּנָה, etc., cum securis, et iis qui risus captandi causa dicaces sunt. Sed malo ad contractus referre quod sequentia spectant. Si canum temeritate, vel, cum temerario.

ET FESTINAVIT (vel, aut si festinavit) in polo (vel, ad dolum, etc., sub perpetrandam), pes meus. Nam pedibus aliquo properamus. Quidam hæc referunt ad prædictum versum : Videl, inquam, an ambulaverim, etc.; sed malo, ut passim in sequentibus, seorsim escipi, et subintelligi consequens quo continetur imprecatio, ut sit formula jurisprudentia Hebreis usitata, ubi impre-

Deus puniat me. Potest sequens versiculos : Appendat me, etc., subjectus esse imprecations loco subiungendae ei quod hoc vers. proposuerat. Sapè enim ita haec capite subjungit imprecacionem.

תְּהִלָּה, Verbum שׁתָּה est à radice שׁתָּה accelerare, Psal 22, vers. 20, et 40, 14, ut significatio arguit; at ratio punctorum arguit radicum esse שׁתָּה וְשׁתָּה, quia patach est sub cheth, non cametz (est quod forma שׁתָּה; שׁתָּה), et tum dicendum fuerit שׁתָּה idem esse cum שׁתָּה, et si alias eo significatu non inventari, ut radices diversorum ordinum, sicut sapé fil, idem valcent. שׁתָּה pro שׁתָּה, a שׁתָּה. (Synopsis.)

Ad aliud transit, nempe quod se purum et integrum in contrahendo præstaret, bonā fide versans cum hominibus. נַעֲמָה-כְּלָלָה, si ambulavi cum vanitate, seu mendacio, si non sincerè versatus sum cum hominibus transigens. Oppositum est ire cum Deo, Gen. 5, 22, 24, in integrat et veritate, Ps. 26, 1, 3, adeoque veritati et fidelitati stude. Alii intelligent, quod non vana sit sectatus, rebus aut verbis vanis et futilebus adductus fuerit; sicut Alexandrinus intellexisse videtur, qui וְעַזְבָּנָה וְעַזְבָּנָה verit, cum securis et si quis risus captandi causa dicaces sunt. Sed ad contractus et conversationes cum hominibus referendum esse doctet alterum hemisticthium, ibi subiungit sese declarans, לְבָדָשׁ וְלְבָדָה, et si festinavit ad dolum pes meus, ad alios frandundos. Formula est jurisprudentia Hebreis familiaris, ut ferè altera pars, imprecatio, omititur, ut sapientia et fides, eti interdum exprimatur, ad majorum vim, et quod magis se significat abhorruisse à peccatis quæ commemorat : Si feci hoc aut illud, quod agendum non erat, dispercam, vel me diris devocio supplicii. Sed potest et proximus

versiculus subiectus esse imprecations loco subiungende ei, quod hoc versus proposuerat : si per fraudem et dolum malum deceperim alios, ponderet me Deus in lance excusissimam. Alii imprecacionem versus 6 expressum cum nostro verso connectunt, et versus 6 veluti parentesi includunt, sic serie concinnata : Si ambulavi cum mendacio (ponderet me Deus lancibus rigidissimos), si declinavi pes meus, etc.; seminam, et alias comedam. וְעַד reference esse ad radicem נַעֲמָה, sed qua communem cum שׁתָּה significacionem habet, ergo patach sub ה, ut ab שׁתָּה est שׁתָּה, שׁתָּה, Conf. Schultens Institut. ad fundam. ling. Hebr. p. 455, (Rosemuller.)

תְּהִלָּה, שׁתָּה וְשׁתָּה, appendat me in bilancis justitiae, i. e., sequit lance (ut Levit. 19, 36), ut sciat, o socii, non me hæc tam dira pati ob sceleris mea, שׁתָּה.

Si AMBULAVI, etc., pro, non ambulavi, seu, abs ut ambulaverim. Porro ambulare in vanitate, est mendacio esse, aut fraudes et dolos necere, et veluti altera pars hemisticthium, que sequitur, sat ostendit. (Memochius.)

Si AMBULAVI, etc., pro, non ambulavi, seu, abs ut ambulaverim. Porro ambulare in vanitate, est mendacio esse, aut fraudes et dolos necere, et veluti altera pars hemisticthium, que sequitur, sat ostendit. (Memochius.)

Si AMBULAVI IN (vel cum) VANITATE, sive mendacio. Num fallaces et fraudibus usus sum ad decipiendo alios? Ambulare est vivere; vanitas autem est falsitas.

In opposito est, ambulare cum veritate, vel cum Deo. Vanitatim inquam sectatus sum: Num rebas aut verbis vanis ac futilebus adductus fuisti? Sensus, q. d.: Si non sincerè versatus sum cum hominibus transiens, sed fucata, aliud in ore habens, aliud in pectora clausum gerens. Si fraudes commisi, Graci : Si עַזְבָּנָה וְעַזְבָּנָה, etc., cum securis, et iis qui risus captandi causa dicaces sunt. Sed malo ad contractus referre quod sequentia spectant. Si canum temeritate, vel, cum temerario.

ET FESTINAVIT (vel, aut si festinavit) in polo (vel, ad dolum, etc., sub perpetrandam), pes meus. Nam pedibus aliquo properamus. Quidam hæc referunt ad prædictum versum : Videl, inquam, an ambulaverim, etc.; sed malo, ut passim in sequentibus, seorsim escipi, et subintelligi consequens quo continetur imprecatio, ut sit formula jurisprudentia Hebreis usitata, ubi impre-

Deus puniat me. Potest sequens versiculos : Appendat me, etc., subjectus esse imprecations loco subiungendae ei quod hoc vers. proposuerat. Sapè enim ita haec capite subjungit imprecacionem.

תְּהִלָּה, שׁתָּה וְשׁתָּה, appendat me in bilancis justitiae, i. e., sequit lance (ut Levit. 19, 36), ut sciat, o socii, non me hæc tam dira pati ob sceleris mea, שׁתָּה.

Si AMBULAVI, etc., pro, non ambulavi, seu, abs ut ambulaverim. Porro ambulare in vanitate, est mendacio esse, aut fraudes et dolos necere, et veluti altera pars hemisticthium, que sequitur, sat ostendit. (Memochius.)

תְּהִלָּה, שׁתָּה וְשׁתָּה, appendat me in bilancis justitiae, i. e., lance aquæ, ut mercedares appendunt monetam, etc. Vide Jer. 52, 10. His opponunt bilancis dolii, vel dolox, Prov. 11, 4, et 20, 23; item Os. 12, 7, Amos. 8, 5, sim. Mich. 6, 11.

Sanctus Jobus purgatissime conscientie fiducia fructus ad justissimam divini iudicij stataram appellat; q. d.: Si in operibus meis atque consiliis unquam vanitatem serviri, si cum aliud spectarem, aliud dolosa similitudine pro me tulit, exquirat hunc Deus, et ad severam trutinam quam fieri possit diligentissimum expendat. Et sciat, id est, publica scientia notam faciat simplicitatem, vel, in aliis ex Hebreo virtutem, perfectionem sive integratorem meum. Neque enim optat Jobus ut Deus adhuc iudicio sciat tandem simplicitatem ejus, quasi vero ante hoc seruerit; sed hoc vult, ut Deus publico iudicio se examinet, quo sic omnes scire faciat simplicitatem suam. Altius autem ad consuetudinem auri et argenti examinandi rationem. Solent quippe artifices, ut aurum massam aliquam explorent, partem aliquam primum in scientia appendere, deinde verò igni excoquendam tradere, et iterum ad trutinam vocare: quantum autem de ponderi ignis detraxit, tantundem sordidum aut alieni metalli habuisse comprobatur: quod si nulli ponderis detractum est, tunc aurum porissimum et defecatisse constat. Hinc ergo Job spectans, ait:

APPENDIT ME IN STATERA IUSTA, ET SCAT DEUS SIMPLICITATEM MEAM. Id est, jam inde postquam me tribulationis igni excoquendum tradidit iterum ad trutinam vocet atque tribulationem anteactam, nihil de innotescere gravitate detrahere conpererit; adobusque nihil in me vanum, nihil subdolum aut facuum unquam extulisse. At quemnam est isthac frutina in qua simplicitatem et integratatem suam examinari cupit? Non alia sane nisi divisa astutissima et aquitatis libra, de qua David ait, Psal. 16, 2: De valle tua iudicium meum prodebat, et oculi tui vidant aquitatem. Probatis cor meum et visitasti nocte: igne me examinasti, et non es invenit in me iniurias. Id est, non est inventa in me illa iniquitas: nam tantundem post tribulationem momenti habui quantum antea, et mihi ipsi semper aequatis et similis omnino hui. Ad hanc trutinam et auri explorandi rationem allusisse similiter videtur Jacobus in Canonice, cum dixit, cap. 1, 2: Omne gaudium existimat, fratres, cum in variis tentationibus incideritis, scientes quod probatio fidei vestre patientiam operatur: patientiu autem opus perfectum habet, ut stis perfecti et integri, in nullo deficiens. Nimurum qui tentationibus probatus patienter sustinet, opus perfectum habet, id est, tanquam aurum igni tradidit, nulla

Probat me Deus rigide ad normam sue iusticie; si falso inveniar, non subterfugiam penas. Est ergo innocentiae contestatio; vel, in ea sequentibus etiam patet) imprecatio pome, si horum peccatum in se inveniatur. Provebat ad diuinum testimonium, q. d.: Testis mihi est Deus integrals meus, etc.

Et sciat, etc. **בְּרַכְתָּם**, et agnoscat Deus perfectio-
men meum, ubi me appenderit, etc. Et sciat, vel co-
gnoscat, Deus integratorem meum, pro qua nunc ita
graviter punior: et me affligere non desinit, ut omnes
sciant, et vos sciat, o soci, me non tam dirè affligi
meis conferetur, sed subesse aliam causam ob quam
ita me affligit Deus, hoc mihi ignoram. Vel, sciat, i. e.,
scire se demonstrat, nempe iusta sententia, vel,appa-
dere faciat. (Synopsis.)

ex parte deficit. Ergo patienter, inquit, sustinet, ut stis perfecti et integri, in nullo deficiens: ut nimurum tunc, cum Deus estimationis et equitatis sua libra fidem vestram et virtutem explorabit, et integros vos, et nulla ex parte detritos aut pondere immutatos fuisse conperiat.

Non modo autem justorum opera et merita libere sunt examine probat Deus, sed etiam impiorum, ut patet ex tribus vocibus, quas apud Daniellum manus illa horrendum in modum ex parte existens exaravit; quarum secunda erat **Thecl**: quam deinde propheta se explicit, Dan. 5, 27: Appensus es in statera iusta, et inventus es minus habens. Utitur autem Deus ad opera hominum ponderum statara et libra Romana, quia non tantum gravissima quedam opera malo vel bona iustitia sua libramine examinat, sed etiam levissime queque equitatis suo examine librat. Urceus aque ex misericordia tributus pauperi momentum habet apud ipsum, et de verbo otioso rationem exposcit, qui ad calculos omnia revocat iustus Iacobus, merita cum primitis, et sclera cum suppliciis compones. Nota quidem est libra Romana structura quam Rabbi David in libro Radicum ad hunc modum exposuit: **E**t virga pro longa signis ad cognoscendum pondera, et ap- pendunt in summitate virga lapidem ponderis, etc. Illud vero in hac Romana libra structura admiratio- nem movet, quod leve admodum pondus in extrema virga parte appensum gravissima ex adversa parte momenta elevat. Igitur Dei iustitia in premis bonorum operum pendens Romana libra est: nam in ea levissima quedam opera nostra, quasi in extenso virga suspensa, ingenta pramia elevant seu attollunt. Audi Paulum ad Corinthios sic scribentem, 2 Cor. 4, 17: Id enim quod in presenti est momentum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternam glorie pondus operatur in nobis. Sic item divinam iustitiam in suppliciis imponeundis Romana esse libram dixerim, nam levissima etiam momentaneaque hominum peccata, cum in iustitia divina libramen venium, gravissimum similiter et aeternum supplici pondus elevent, et quidem de hac iustitate Romana libra respectu defectorum illud mihi in memen venit, quod longius per virgam trahitur pondus extremum, co- matus ex adverso pondus attollit. Expectat ergo nonnullus Deus impios, et supplicium eorum producit: id vero nihil aliud est quam pondus peccatorum ac scelerum, quod in dies impunitate crescit, per iustitiae sue virginem longius trahere, ut et ratione gravis ad extremum suppliciorum omnis elevet. Pari ratione de iustitia Dei in confundendis precipiis contemplari licet: nonnunquam enim servorum suorum gloriam differt, ut meritis in dies incrementa capientibus, et per iustitiae sue virginem longius deducit, magis denique gloria pondus attollit. Quid plora? in expendendis premis aut suppliciis futura vita. Deus quidem Romana libra uititur; quia ultraquam magna et ingentia sunt: nam in gentibus ponderibus librandis Romanam libram, levioribus stateram adhibere solet, quemadmodum acutè ac eruditè observat et nota noster Salazar ad illud

Proverb.: **Pordus et statera iudicia Domini sunt**, cap. 16, 41. Allegoricus S. Gregorius, lib. 21 Moralium, cap. 5: **Quis, inquit, statera nomine nisi mediator Dei etho- minum designatur?** in quo aqua lance omnia merita nostra pensant, et in cuius praeceptis agnoscimus, quid in nostra vita minus habemus. In hac autem statera appenditur, quod est vite ejus exempla provocatum. **Christus passus est pro nobis, vobis, reli- quis exemplum, ut sequenti vestigia ejus, qui pecca- tum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus**, I Pet. 2, 21. **Ae si aperit dicat: Si qui unquam leviter, si qui perniciosa perpetraveri, Dei et hominum media- tor apparat, ut in ejus vita cognoscam, an ego ve- raculari simplex fu. Vanitas quippe ad levitatem, dolis vero ad malitiam pertinet. Et plerisque non nulli ad quadam post perniciosa pervenient, quia prius levia non declinant.** Ita sanctus Gregorius ad humum locum. De statera vide plura superius, cap. 6, vers. 2, nota.

VERS. 7. — **Si declinavisti gressus meus de via, et si secutum est oculus meos cor meum** (1), et si manibus meis adilesit macula. — VERS. 8.—SERAM, ET ALIUS COMEDAT : ET PROGENIES MEA ERADICETUR. Si, inquit, a

(1) Si oculis meis libertatem permisi, ut omnia intrin- rederunt, que cor cupiebat. Si, quod animus rapiebat, eo me trahi possum. Ideo etiam Moyses cavit: **Ne sequuntur cogitationes suas oculos per res variis fornicantes.** Editiones quedam legumi hic: **Si secutus est oculus meus cor meum.**

SI MANIBUS MEIS ADILEST MACULA. Vertunt quidam: **Si manus mea tollerunt munera, vel si minimum quid acceptem** (Calmet.)

DECLINAVIT DE VIA, RECITUDINIS, aut divina voluntatis, aut legis.

SECUTUM EST, etc. Hebr.: **Si abit cor meum post oculos.** Sept.: **Si oculis obsecutum est cor meum,** hoc est, si interiori optavi que exterioribus oculis vidi.

MANIBUS MEIS, operibus meis. **Macula, peccati habes.** (Menochius.) Si declinavit (vel deflexit, sive declinabat; **הִנֵּה manibus meis tetigi dona.** Ex quo efficit, ut idem sit, adhaerere maculam manibus, et manibus attingere dona, quibus judices atque principes corrupti solent, ut rectum iudicium non redant. Quia versione Graecă significarunt Jobum fuisse judicem et principem, et hanc culpa vacasse. Quo scelere quia judices et principes se contaminare solent, Samuel magistratus se abdicatur, in conspicuto novi regis se facti et totius populi de hoc se in primis crimen purgavit, I Reg. 12, 2: **Ecce presto sum, inquit, loquuntur de me coram Do- mino et coram Christo ejus, utrum bona cuiusquam tu- terim aut asinum, si quenquam calamitatem sum, si op- pressi aliquem, si de manu cuiusquam manus accepi et contemnam illud hodie, resistamque vobis.** Nititur probari tria bona, fortuna, fama et vita, nunquam à se per iniquitatem violata. Bona quidem fortuna illis verbiis: **Utrum bona aut asinum, etc.** Nam cum haec duo animalia apud Hebreos fuerint maxime servilla, et ad externas opes curandas accommodata, illorum nomine omnia bona fortuna comprehendit. Dicte igitur, inquit Samuel, utrum vos in extensis bonis fortunis de-

reddum: **Et si recte, vel, et post (vel, et si) post oculos meos abit, vel ambulabit, cor meum; et oculus meos mente secutus sum, i. e., cupidus fui. No- ta, in homine corrupto omnia inversa esse: quod sequi debet, dicit: quod ducre, sequitur. Non est in illo animus τὸ ἐργάζεσθαι, quod duci: sed τὸ ἐργάζεσθαι, quod sequitur.** (Synopsis.)

בְּרַכְתָּם, si deflexit gressus meus à viā, scil. rectā, et recto virtutis et continentiae tramite, et post oculos meos ambulabit, cor meum, ducut fureti cupiditate rectum à me vistum; **בְּרַכְתָּם, et manibus meis adilesit macula, la- biles illa, ut scilicet quicquam alieni rapina aut fraude rapuerim vel intervererim.** Quidam **בְּרַכְתָּם dictum pur- tant propterea, quicquam, rerum scilicet alienarum.** (Rosemann.)